

סגולה

גליון לתורה ולתעודה המופיע מעת לעת

מאת

יעקב ישראל סטל

גליון 13 • חג הפסח, תש"פ

'הציבי לך ציונים'

רשימת סימני ליל הסדר שנדפסו

במהלך הדורות נתחברו סימנים רבים שנועדו לסייע בזכירת רצף וסדר הפעולות הנוגעות לעריכת ליל הסדר כהלכתו¹. המפורסם מהם הוא "קדש ורחץ כרפס יחץ", המיוחס לר' שמואל מפלייזא, מבעלי ה'תוספות' הצרפתיים שפעל במחצית השנייה של המאה השלוש-עשרה, ולצד סימן זה נתחברו סימני סדר נוספים בידי חכמים אחרים, ידועים ופחות ידועים, מהם שנדפסו ומהם שעדיין טמונים בכתבייד.

מקבץ של ארבעה עשר סימני סדר, ממקורות שבדפוס, פרסמו הרב ש' אשכנזי והרב מ"מ כשר במבואם ל'הגדה שלמה'², עליהם הוסיפו חכמים נוספים ופרסמו מתוך כתבייד עוד כמה סימנים, וגם אני פרסמתי במשך השנים האחרונות עוד שבעה עשר סימנים, רובם מתוך כתבייד³, עד שיש היום לפנינו ארבעים ואחד סימני סדר נדפסים.

1 רובם המכריע של הסימנים נועדו אכן לסייע בזכירת רצף וסדר הפעולות של ליל הסדר, וזו הסיבה שלשונם קצרה ותמציתית. לעומת זאת נראה, שמעט הסימנים הארוכים והרחבים כבר לא נועדו לשמש כסימנים – ואפילו שהם מופיעים בכתבייד כסימני סדר – והם אינם אלא שיר הלכתו הסודר את הלכות ליל הסדר ומנהגיו, כדוגמת פיוטי ה'אזהרות' למועדים שרווחו בפרובאנס וקטלוגיה. לעת עתה, במאמר זה, לא הוצאתי את מעט הסימנים הארוכים מכלל סימני ליל הסדר ומניתי גם אותם בכללם.

2 הגדה שלמה, מבוא, עמ' 77-82.

3 ראה רשימת מאמריי שבקיצורים הביבליוגרפיים.

אין ספק שבכתבי־יד מסתתרים סימני סדר נוספים, שכדי לאתרם יש לבדוק מאות רבות של הגדות כתבי־יד. אמנם קודם בדיקה זו יש לסכם את הסימנים הנדפסים הידועים לנו⁴, שבהניתן רשימה כזו יהיה אפשרי לדעת אם הסימן המופיע בכתבי־יד כלשהו הוא חדש או שכבר נודע ונדפס ממקורות אחרים. סיכום טבלאי כזה מוצע במאמר הנוכחי, ולוואי שהדבר יעודד את החכמים המצויים בכתבי־יד לתת את דעתם על סימני סדר חדשים שייתכן ויפגשו במהלך עיונם. הסימנים שבטבלה שלפנינו באו בסדר א-ב של פתיחותיהם⁵.

4 רשימה זו חשובה במיוחד אחרי שהרבה מהסימנים פותחים במילים דומות. ראה למשל להלן בטבלה, סימנים 33-21.

5 קיצורים ביבליוגרפיים:
אבודרהם = רבינו דוד אבודרהם: פירושי הברכות והתפילות, ב, מהדורת הרב א' רוזנצווייג, ירושלים תשעה
הגדה שלמה = הגדה שלמה: סדר הגדה של פסח עם חילופי נוסחאות, הערות וציורים וילקוט פירושים, מאת הרב
מ"מ כשר ובעריכת הרב ש' אשכנזי, ירושלים תשטו
כת"י פריס 1388 = כת"י פריס, הספרייה הלאומית 1388 hebr. (מתכ"י: F34251); הועתק בשנת ה'שמג (1583)
כת"י שנטילי 732 = הגדה של פסח כמנהג רומניא, כת"י שנטילי, מוזיאון קונדי 732 (מתכ"י: F7371); המאה החמש-
עשרה

סטל, ארבעה סימנים = מאמרי 'ארבעה סימנים לליל הסדר מכתבי־יד', סגולה, גליון 11, פסח תשפ
סטל, חמשה סימנים = מאמרי 'חמשה סימני ליל הסדר חדשים מכתבי־יד', מוריה, שנה שלוש ושמ, גליון ז-ט
(טטו-תיו), ניסן תשעז, עמ' ג-ג
סטל, כשבאין מבית הכנסת = מאמרי 'כשבאין מבית הכנסת ליל שימורים': סימן חדש לסדר ליל פסח', מוריה, שנה
שלשים ושבע, גליון א-ג (תלג-תלה), ניסן תשעט, עמ' כא-לד
סטל, צור תעודה = מאמרי 'צור תעודה: סימן חדש לסדר ליל פסח', מוריה, שנה שלשים ושלש, גליון ד-ו (שפח-
שצ), ניסן תשעד, עמ' ג-ג

סטל, קדוש ידי אדם = מאמרי 'סימן קדוש ידי אדם' ופירושיו, סגולה, 02, י"ג בניסן תשעט
סטל, ששה סימנים = מאמרי 'ששה סימנים חדשים לליל הסדר מכתבי־יד', מוריה, שנה שלשים ושמ, גליון ד-ו
(תכד-תכו), ניסן תשעה, עמ' כ-ל

תיקון חג הפסח = תיקון חג הפסח: תפילות החג ופירושן, ההגדה ופירושה, הלכות ומנהגות לתלמידי רבינו יונה
וחכמי קטלונה, מהדורת א' שושנה וי"ש שפיגל, ירושלים תשנז

הסימן	חתימה	המחבר, מקומו וזמנו	מהדורה ומקורה	מקורות נוספים בכתביידי	הערות
1. אמור נוטל יטבול יחלוק	אני יצחק בן אלאחדב.	ר' יצחק ב"ר שלמה אלאחדב. ספרד וסיציליה, ה'ק' - קצ (1350-1430) בערך.	הגדה של פסח: פסח דורות [...] פירוש על ההגדה לרבינו יצחק ב"ר שלמה אלאחדב, מהדורת י"ש שפיגל, ירושלים תשס, עמ' 1-2 (בספירת עמודים שנייה).		מחבר הסימן כתב לו פירוש רציף. נרשם אצל: סטל, צור תעודה, עמ' 3, ס"ק ז.
2. בבא (או: כבא) מבית תפלתך תקדש	אין חתימה.	לא ידוע. בן המאה הארבע עשרה, לכל המאוחר.	סטל, חמשה סימנים, עמ' י-יא, מתוך סידור כמנהג רומא (עם מאפיינים ספרדיים ופרובנסאליים), כת"י לונדון, הספרייה הבריטית Add. 18690 (מתכ"י: F5060), דף 160ב.		
3. בהקדישך נקי כף לירקות	אין חתימה.	לא נודע. כנראה פעל בקטלוניה, ולא יאוחר מאמצע המאה השלוש עשרה.	תיקון חג הפסח, עמ' נט.		נרשם אצל: סטל, צור תעודה, עמ' ד הערה 3, ס"ק ג.
4. בורא קדש החייך ונטול ירק	אין חתימה.	לא נודע. כנראה איטלקי.	מחזור כמנהג רומא, שונצינו רמו.	הרבה סידורים איטלקיים בכתביידי.	לפני הסימן נרשם הפתיח: "סדר השיר יהיה לכם ליל התקדש חג חפזון". במרבית המקורות (ושמא בכולם) צורף לסימן פירוש רציף ומדוקדק (ובספר המנהגים לר"א קלויזנר, ענייני פסח, מהדורת הרב ש"י שפיצר, ירושלים תשסו, עמ' צו הערה 9, הובא מאחד מעדי הנוסח של החיבור פירוש תמציתי יותר). הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 79, סימן ט.
5. גפן קידוש זמן נטילה	אין חתימה.	ר' יוסף טוב עלם. צרפת, ד'תשמ-תתי (980-1050).	מחזור ויטרי, ב, סדר פסח, סימן א, מהדורת הרב א' גולדשמידט, ירושלים תשסט, עמ' תנא (מההוספות שבכת"י לונדון) ועמ' תנב (מכת"י נוסף).	בכת"י פרמה, ספריית הפלטינה Parm. 3000 (מתכ"י: F13736), דף 334 ואילך, משמש הסימן (בדילוגים) כ'כותרות' לענייני הסדר. וכך בכתביידי נוספים שרשמתי במקומו.	הייחוס לר' יוסף טוב עלם מופיע בכתביידי נוספים (הרשומים אצלי במקומם). וראה: ע' פליישר, 'תפילה ופיוט במחזור הגדול של אמשטרדם', בספר: תפילות הקבע בישראל בהתהוותן ובהתגבשותן, בעריכת ש' אליצור וט' בארי, ירושלים תשעב, עמ' 1198-1199. פירוש הסימן: מחזור ויטרי, ב, סדר פסח, סימן ג, עמ' תנד-תנה (מההוספות שבכת"י לונדון). יש לפירוש מקבילות בכמה כתביידי (הרשומים אצלי במקומם), ובהם כמה שינויים מהנדפס במחזור ויטרי. יש מקורות שהסימן מתחיל: "גפן קדש זמן נטילת". הסימן הובא גם: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 77, סימן ב.

6. המשמח אלהים ואנשים	אין חתימה.	ר' יצחק השניר. פעל בפרובאנס בתחילת המאה השלוש-עשרה.	סטל, ארבעה סימנים, ע"פ כת"ר רומא, ספריית קונסטנזה 2742 (מתכ"י: F33), דף 165א-ב.		
7. והיה מדי שנה בשנה	אין חתימה.	לא נודע. פעל כנראה בפרובאנס או צפון ספרד במפנה המאות השלוש-עשרה והארבע-עשרה.	סטל, חמשה סימנים, עמ' ד-ז, ע"פ הגדה של פסח, כת"ר לונדון, אוסף מוקטה 1 (מתכ"י: F14777), דף 16ב.		
8. וטובל בחרוסת מצוה לקיימה	אין חתימה.	לא ידוע. כנראה המחבר פעל במזרח.	ש' וו' ספראי, הגדת חז"ל: הגדה של פסח, ירושלים תשנח, עמ' 93, מכת"י הגניזה.	נרשם אצל: סטל, צור תעודה, עמ' ד הערה 3, ס"ק א.	
9. וישא אהרן את שתי ידיו	אין חתימה.	לא נודע. כנראה בספרד או בפרובאנס, במאה הארבע-עשרה לכל המאוחר.	סטל, ששה סימנים, עמ' כא-כד, מתוך הגדה של פסח כמנהג ספרד או פרובאנס, כת"י פרמה, ספריית Parm. 2411 (מתכ"י: F13276), דף 8א.		
10. זכור היום ויד נקה לכרפס	אין חתימה.	לא נודע.	אבודרהם, סדר ליל פסח, עמ' 298.	הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 81, סימן יג (מתוך כת"י פריס 1388, בלא לציין שהוא גם ב'אבודרהם'!). דף 1ב; כת"י פריס 1388, דף 38א.	
11. יברך בגפן ואחר יקדש זמנו	אין חתימה.	לא ידוע. וכנראה המחבר פעל בצרפת במאה הארבע-עשרה, לכל המאוחר.	סטל, ארבעה סימנים, עלי"פי סידור מנהג צרפת, כת"י ניו יורק, בית המדרש לרבנים 4460 (מתכ"י: F25362), דף 76א.		
12. יין יום זמן לחדש	אין חתימה.	ר' יוסף ב"ר שלמה. ביוזניון, המחצית הראשונה של המאה הארבע-עשרה, לכל המאוחר.	סטל, חמשה סימנים, עמ' ז-י, מתוך ספר 'אבן ספיר' לר' אלנתן קלקיש, מהדורה בתרא, כת"י פריס, הספרייה הלאומית hebr. 727 (מתכ"י: F11615), דף 94ב.		
13. יין קידוש נטילה על אדמה טבילה	יעקב בן שמשון ז"ל.	כנראה: ר' יעקב ב"ר שמשון, מתלמידי רש"י. צרפת, ד'תתל-ד'תתק (1140-1070).	פסקי הלכה של ר' חיים אור זרוע (דרשות מהר"ח), הלכות פסח, מהדורת י"ש לנגה, ירושלים תשלג, עמ' 84 הגהה ו; דרשות ופסקי הלכות למרנא [...] חיים אשכנזי בן [...] יצחק אור זרוע מווינא, ס' כא, הגהה ו, מהדורת מ' אביטן (בתוך ספרו: תשובות מהר"ח אור זרוע), ירושלים תשסב, עמ' לה.	על תיקון החתימה וזיהויה ועל זיהויו המשוער של המחבר, ראה: סטל, צור תעודה, עמ' ד הערה 3, ס"ק ב.	
14. יקדש בכוס ישועות ושמחה ומסדר זמני ששון ומעדי שמחה	ישראל.	ר' ישראל איסרלן, בעל 'תרומת הדשן'. אשכנז, ה'קנ-רכ (1460-1390).	ר' יוסף ב"ר משה, לקט יושר, א (או"ח), הלכות ליל הסדר, מהדורת הרב ע' כנרתי, ירושלים תשע, עמ' קצג-ריג.	ב'לקט יושר' הובא השיר עם פירוש רחב (של המחבר עצמו, כפי הנראה), ונוסח הסימן לבדו הובא בהגדה שלמה, מבוא, עמ' 80-81, סימן יא.	

15. יקדש יטהר וכרפס וחצה	אין חתימה.	לא ידוע.	אבודרהם, סדר ליל פסח, עמ' 298.	כת"י שנטילי 732, דף 2א; כת"י פריס 1388, דף 39א.	הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 79, סימן ו.
16. יקר גפני תקדש חי		לא ידוע.	תוספות השלם: אוצר פירושי בעלי התוספות [על] הגדה של פסח, בעריכת הרב י' גליס, ירושלים תשמט, עמ' ד-ה, ע"פ 'הגדת ראשי הצפורים', כת"י ירושלים, מוזיאון ישראל 180/57 (הועתק בגרמניה סביבות שנת 1300).		ב'הגדת ראשי הצפורים' צורף לסימן פירוש מאוחר, החסר בסופו. יש המייחס את הסימן לרבנו תם, ואין לייחוס כל יסוד. עי' מאמרי 'תפוצת השירה הלימודית' (בכתובים). נרשם: סטל, צור תעודה, עמ' ד-ה הערה 3, ס"ק ה.
17. כשבאין מבית הכנסת ליל שמונים	יהודה.	ר' יהודה. כנראה: אשכנז, המחצית השנייה של המאה הארבע' עשרה, לכל המאוחר.	סטל, כשבאין מבית הכנסת, עמ' כג-לד, מתוך הגדה של פסח כמנהג אשכנז, כת"י מנצ'סטר, ספריית ג'ון ריילנדס 7 (מתכ"י: F15962), דפים 3א-3ב, בשוליים.		
18. מטע צרכים צץ, אשל אלי כושל	מנחם בן הרב מאיר חזק.	ר' מנחם ציוני. אשכנז, ה'ק- קע (1340-1410) בערך.	הרב י"מ פלס, 'רבנו מנחם ציון', מוריה, שנה אחת עשרה, גליון ה-1 (קכה-קכו), ניסן תשמב, עמ' יח- כ, על-פי כת"י לונדון, אוסף מונטיפיורי 146 (מתכ"י: F5148), דף 109א.		לסימן נכתבו כמה הערות פירושיות מאת נכדו של ר' אהרן הלוי ציון (מהר"י בינגא), נכדו של מחבר הסימן, והן נדפסו יחד עם הסימן. ראה: הרב פלס, שם, עמ' יח.
19. על הגפן קידוש בזמנה	אין חתימה.	מהר"ם מרוטנבורג. אשכנז, נפטר בשנת ה'ג (1293).	הגהות מיימוניות, סוף הלכות חמץ ומצה, תחת הכותרת 'סדר מהר"ם זצ"ל'.	כת"י שנטילי 732, דף 1א; כת"י פריס 1388, דף 38ב.	הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 78, סימן ג (מציין שהסימן הובא גם ב'הגדת צרפת' כת"י). בכת"י שנטילי 732 ופריס 1388 נתפרש פרט אחד מהסימן. והסימן כולו נתפרש ע"י ר' אהרן הלוי ציון (מהר"י בינגא), תלמיד מהר"ל (ראה: קטלוג מתכ"י, סרט F5148), ולא נכלל בחלק הנדפס מחידושיו (מהר"י בינגא [...], מהדורת הרב ב"ז גויזץ [ואחרים], ירושלים תשמח). לפירוש אחר, בן ימינו, ראה: א' פרנקל, 'סימן הסדר של מהר"ם מרוטנבורג', טיפויט 131 (מאמר מקוון).
20. פרי קודש הגיע	אין חתימה.	לא נודע. כנראה פעל באשכנז, במאה הארבע' עשרה, לכל המאוחר.	סטל, ארבעה סימנים, על-פי כת"י ניו יורק, בית המדרש לרבנים 4454 (מתכ"י: F25356), דפים 1-ב- 2א.		
21. צור תעודה לקהל ועדה	לא ברור. עי' הערות.	שמו לא נודע. כנראה פעל בפרובאנס, במאה הארבע' עשרה.	סטל, צור תעודה, עמ' ה ואילך, מכת"י פרמה, ספריית הפלטינה 1902 Parm. (מתכ"י: F13059), דף 92א, בשוליים.		אולי הסימן חתום: הלל בר ידידיה, או: הלל בר אליה (פורי / פולרי / פלורי?). עי': סטל, צור תעודה, עמ' י.

22. קדוש יד פרי תחלק	אין חתימה.	לא נודע. פרובאנס, המאה הארבע־עשרה לכל המאוחר.	סטל, חמשה סימנים, עמ' יב, מתוך סידור מנהג קרפנטרץ, כת"י פרמה, ספריית הפלטינה Parm. 1740 (מתכ"י: F12967), דף 253ב.		
23. קדוש ידי אדם וטבול בצעו	אין חתימה.	לא נודע. צרפת או פרובאנס, מפנה המאות השלוש־עשרה והארבע־עשרה, לכל המאוחר.	אבודרהם, סדר ליל פסח, עמ' 298.	כת"י שנטיילי 732, דף 2א; כת"י פריס 1388, דף 39א; 'אבן ספיר' לר' אלנתן קלקיש, כת"י פריס, הספרייה הלאומית hebr. 727 (מתכ"י: F11615), דף 94ב.	לזמנו ומקומו המשווערים של מחבר הסימן, ראה: סטל, קדוש ידי אדם, עמ' 2-5. על חמשה(!) פירושים אשכנזיים לסימן, ראה: סטל, קדוש ידי אדם, עמ' 3 ואילך. הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 79, סימן ז.
24. קדוש נטול מור עובר לכחוש לחמי	אין חתימה.	ר' יעקב חזן מלונדון. אנגליה, כתב את ספרו בשנת ה'מז (1287).	ספרו: עץ חיים: הלכות פסקים ומנהגים, א, הלכות פסח, פרק רביעי, מהדורת הרב י' ברודי, ירושלים תשכב, עמ' שלא.		הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 80, סימן י.
** קדוש נטילה כרפס				אין מדובר בסימן נפרד אלא בפענוחו (או פרושו) של הסימן 'קנך יהנה ממך', וראה בערכו את פרטיו. אבל יש שהביאו רק את הפענוח 'קדוש נטילה כרפס' ללא הסימן 'קנך יהנה ממך', כך ב'אבן ספיר' לר' אלנתן קלקיש, כת"י פריס, הספרייה הלאומית hebr. 727 (מתכ"י: F11615), דף 94ב. והמובא שם שונה בכמה פרטים מהמקבילות, ראה: סטל, חמשה סימנים, עמ' ח הערה 7.	
25. קדוש רחוץ ידך וקח כרפס	אין חתימה.	ר' יוסף ב"ר שם טוב ב"ר ישועה חי. סיצליה-ספרד, אמצע המאה החמש־עשרה.	סטל, ששה סימנים, עמ' כד-כה, מתוך ספרו 'שארית יוסף', כת"י בודפסט, בית המדרש לרבנים K 83 (מתכ"י: F47071), דף 16ב.		אין זה סימן נפרד אלא פענוחו (או: פירושו) של הסימן: 'קרי חכמה בן המלך אמן'. עיין בערכו.
** קדוש רחיצה ירקות, חולק כהא				לזיהוי מחבר הסימן, ראה: ב' ברייתקוה, סוגות וסוגיות בפיוט הפרובנסלי והקטלוני, באר"שבע תשס"ט, עמ' 27-28 (על־פי הייחוס המופיע בכת"י לונדון, הספרייה הבריטית Or. 1404, דף 22ב), ושם גם נדפסה מהדורה מתוקנת של הסימן. הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 79, סימן ח.	
26. קדש בכוס ראשון ובירק גנך טבל	אין חתימה.	ר' יצחק ב"ר ברכיה הלוי (אחיינו של ר' זרחיה הלוי, הרז"ה, בעל 'המאור'). פרובאנס, תחילת המאה השלוש־עשרה.	תיקון חג הפסח, עמ' נט; אבודרהם, סדר ליל פסח, עמ' 298.		

27. קדש ורחץ ואכול כרפס	אין חתימה.	לא נודע. וכנראה פעל בפרובאנס או ספרד, במאה הארבע-עשרה לכל המאוחר.	א' ברלינר, 'סיור בספרייות איטליה', בספרו: כתבים נבחרים, ב, בעריכת א"מ הברמן, ירושלים תשט, עמ' 90-91 הערה 10 [המאמר המקורי נדפס בגרמנית, בשנת 1913], ע"פ הגדה של פסח כמנהג ספרד או פרובאנס, כת"י פרמה, ספריית הפלטינה Parm. 2411 (מתכ"י: F13276), דף 47.	נרפס שוב: סטל, ששה סימנים, עמ' כו.
28. קדש ורחץ כרפס יחץ	אין חתימה.	ר' שמואל מפלייזא. צרפת, המאה השלוש-עשרה.	בהרבה הגדות של פסח, כתיב יד ודפוסים.	על הייחוס המוטעה לרש"י ועל ייחוסו לר"ש מפלייזא, ראה: סטל, צור תעודה, עמ' ג-ד הערה 1. הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 77, סימן א.
29. קדש ותתקדש טבול ופרוס	אין חתימה.	לא ידוע. כנראה: קטלוניה, באמצע המאה השלוש-עשרה, לכל המאוחר.	תיקון חג הפסח, עמ' נט; אבודרהם, סדר ליל פסח, עמ' 298.	מקומו וזמנו של מחבר הסימן משוער משום הופעתו בחיבור 'תיקון חג הפסח', שמחוג חכמי קטלוניה ונכתב באמצע המאה השלוש-עשרה. ראה: תיקון חג הפסח, מבוא, עמ' 17-18. הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 78, סימן ה.
30. קדש זמן ורחץ כרפס חלוקיך	אין חתימה.	ר' יוסף ב"ר משה אלאשקר. ספרד-צפון אפריקה, המחצית הראשונה של המאה השש-עשרה.	בספרו: דרך עץ החיים: ביאורים על טור אורח חיים, לסימן תנה, מהדורת י"ש שפיגל, לוד תשנו, עמ' 79.	המחבר הסמיך פירוש לסימנו. ראה: דרך עץ החיים, שם, עמ' 79-80.
31. קדש ידי טיבול פרי חלק זכור	אין חתימה.	ר' דוד ב"ר יצחק. לא נודע מקומו וזמנו.	סטל, ששה סימנים, עמ' כז-כח, מתוך הגדה של פסח כמנהג ספרד או פרובאנס, כת"י פרמה, ספריית הפלטינה Parm. 2411 (מתכ"י: F13276), דף 47.	
32. קדש ידיו לפרי אהלו	אין חתימה.	לא ידוע. כנראה פעל בפרובאנס.	ד' גולדשמידט, הגדה של פסח: מקורותיה ותולדותיה במשך הדורות, ירושלים תשכ, עמ' 72 הערה 6, מתוך כת"י פריס, הספרייה הלאומית hebr. 636 (מתכ"י: F31439), דף 100ב.	נרשם: סטל, צור תעודה, עמ' ה הערה 3, ס"ק ו.
33. קדש נטול כרפס טבול	אין חתימה.	ר' אברהם ב"ר יצחק הלוי תמ"ך. ספרד (גירונה), המחצית השנייה של המאה הארבע-עשרה (נפטר בתחילת שנת ה'קנד, 1393).	M. Schmelzer, "The מ"ח שמלצר במאמרו: Poems: A Literary Study", in: J. Schonfield (ed.), <i>The Barcelona Haggadah: An Illuminated Passover Compendium from 14th-Century Catalonia in Facsimile (MS British Library Additional 14761)</i> , London 1992, p. 98, עליפי מחזור מנהג קרפנטרץ לפסח, כת"י לונדון, הספרייה הבריטית Add. 14761 (מתכ"י: F4944), דף 101א.	נרפס שוב: סטל, ארבעה סימנים.

34. קדש רחץ כרפס וחץ לשיר פדות	אין חתימה.	לא ידוע. כנראה פעל בקטלוגיה, ולא יאוחר מאמצע המאה השלוש-עשרה.	תיקון חג הפסח, עמ' נט.	נרשם: סטל, צור תעודה, עמ' ד הערה 3, ס"ק ד.
35. קנך יהנה ממך - קדוש, נטילה, כרפס	אין חתימה.	לא ידוע.	אבודרהם, סדר ליל פסח, עמ' 298.	הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 78, סימן ד. בכת"י יש כמה וכמה שינויים והוספות. ראה עוד לעיל, ערך 'קדוש נטילה כרפס'.
36. קרי חכמה בן המלך אמן - קדוש רחיצה ירקות, חולק כהא	אין חתימה.	ר' יהודה אוברניק. אוסטריה, המאה החמש-עשרה.	ר' יוסף ב"ר משה, לקט יושר, א (או"ח), הלכות ליל הסדר, מהדורת הרב ע' כנרת, ירושלים תשע, עמ' ריד.	הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 81, סימן יב.
37. שחור לרבות על לבן	אהרן ברבי נתן הלוי ציון חזק ואמץ בת[ו]ר[ה] [אמן אמן].	ר' אהרן הלוי ציון (מהר"ז בינגא). אשכנז, המאה החמש-עשרה.	הרב י"מ פלס, 'סדר פסח לרבינו זעליקמן בינגא', ספר זכרון חסד לאברהם, בעריכת א' ברגר, בני-ברק תשמט, עמ' מז-נא, על-פי כת"י לונדון, אוסף מונטיפיורי 146 (מתכ"י: F5148), דפים 109ב-110א.	נרשם: סטל, צור תעודה, עמ' ה הערה 3, ס"ק ח.
38. שתו מימי וכרפסי אבשל	שמואל.	לא נודע. פרובאנס, המאה הארבע-עשרה, לכל המאוחר.	סטל, חמשה סימנים, עמ' יג, מתוך: סידור מנהג קרפנטרץ, כת"י פרמה, ספריית הפלטינה Parm. 1740 (מתכ"י: F12967), דף 255א.	הובא: הגדה שלמה, מבוא, עמ' 82, סימן יד. ושם ייחסו בטעות את הסימן לר' חיים בנבנשתי עצמו.
39. תחלה ובראשו יקדש קדוש, בראשון מכוסו	אין חתימה.	אחיו של ר' חיים בנבנשתי, והוא כנראה: ר' יהושע רפאל בנבנשתי. טורקיה, ה'שנ-תכה (1590-1665) בערך.	בחיבורו של אחיו: פסח מעובין, סעיף קנד, ויניציאה תנב, דף יג ע"א.	
40. תקדש בחג ישעי וברחיצה תשתעשי	אין חתימה.	לא נודע. כנראה: ספרד, המאה החמש-עשרה, לכל המאוחר.	סטל, ששה סימנים, עמ' כח-כט, ע"פ הגדה של פסח שבתוך סידור כמנהג ספרד, כת"י פרמה, ספריית הפלטינה Parm. 2072 (מתכ"י: F13149), דף 76ב-77א.	
41. תקדש במים ופירות תחלק	אין חתימה.	לא נודע. ואולי: ביונטיון, במאה החמש-עשרה, לכל המאוחר.	סטל, ששה סימנים, עמ' כט-ל, ע"פ כת"י שנטילי 732, דף 2ב.	סטל בפרסומו לא עשה שימוש בכת"י פריס, כי שם נצמד סימנו לסימן שלפניו ולא ניכר שהוא סימן נפרד.